

7.3.12 Musiikki

Musiikin opetuksen tehtävänä on innostaa ja harjaannuttaa oppilasta monipuoliseen musiikilliseen ilmaisuun. Musiikkikasvatuksessa pyritään kannustavuuteen ja toiminnallisuuteen. Erityisesti alkuopetuksessa otetaan huomioon lasten erilainen lähtötaso, ja koko perusopetuksen ajan musiikkikasvatuksessa tarjotaan elämyksiä ja haasteita eri tasoilla oleville oppilaille.

Musiikin opetuksessa laulaminen, soittaminen, musiikkiliikunta ja musiikin kuuntelu tukevat toinen toistaan. Jokaisen oppilaan on saatava osallistua näiden taitojen harjoittamiseen oman kykynsä mukaan. Musiikkikasvatuksessa on ensiarvoisen tärkeää harjoittaa kuuntelemisen taitoa, joka on musiikin oppimisen perusta. Oppilasta ohjataan myös havainnoimaan ja hahmottamaan ympäristön äänimaailmaa sekä rohkaistaan kuvailemaan sen virittämiä ajatuksia.

Musiikkikasvatuksessa tarjotaan oppilaalle monipuolisia musiikkielämyksiä, joiden tarkoituksena on auttaa häntä löytämään oma musiikillinen kiinnostuksen kohteensa. Musiikkikasvatuksessa rohkaistaan oppilasta musiikilliseen ilmaisuun ja kehitetään vuorovaikutustaitoja. Opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle monipuoliset musiikkivalmiudet ja opettaa hänet ymmärtämään erilaisia kulttuureja ja suhtautumaan kriittisesti mediatarjontaan.

Oppilaan valmiutta tarkastella musiikkia harjoitetaan laulun, soiton, musiikkiliikunnan, musiikin teorian ja musiikillisen keksinnän avulla. Nämä osa-alueet eivät ole pelkästään erilaisia oppisisältöjä eri luokilla, vaan on olennaista löytää niille keskeiset opetusmenetelmät, mielekkäät vuorovaikutustilanteet ja opettajan ja oppilaiden mahdollisuudet oppimisympäristön kehittäjinä. Näissä osa-alueissa on otettava huomioon jatkuvuus ja oppisisältöjen syveneminen edettäessä vuosiluokalta toiselle. Koulun toimintakulttuuri ja paikalliset vahvuudet on otettava huomioon musiikinopetuksessa.

Oppimisympäristön kuvaus

Musiikin erilaiset työtavat asettavat opetustilalle ja oppimisympäristölle muusta koulutyöstä poikkeavia vaatimuksia. Tilan on oltava muunneltavissa saman tunnin aikana avoimesta tilasta erilaisiin ryhmäjärjestelyihin. Musiikkiluokassa on oltava tilaa soittimille, kuorokorokkeille ja musiikkiliikunnalle. Erilaisissa oppimistilanteissa tarvittavien materiaalien on oltava helposti saatavilla, esimerkiksi opetustilan yhteydessä olevissa varastoissa, jotka voivat toimia myös harjoitustiloina. On tärkeää, että opetuksessa voidaan hyödyntää erilaisia tiloja, jotka mahdollistavat oppilaiden eriyttämisen.

Musiikin opetuksen perusvarustukseen kuuluvat piano, säestyssoittimet (kitarat, laattasoittimet) bändisoittimet, perkussiot, äänentoisto- ja AV-laitteet sekä musiikin tallennukseen, dokumentointiin ja editointiin tarvittava laitteisto. Kuljetuslaatikot ja -välineet edistävät opetustilan muunneltavuutta. Toimiva musiikkikirjasto, joka sisältää muun muassa keskeisen laulumateriaalin, edistää oppilaiden itsenäistä työskentelyä ja tiedonhankintaa.

Oppilaan on pystyttävä hahmottamaan erilaisten työtapojen vaatimukset, ja hän voi olla osaltaan kehittämässä niin fyysistä kuin psyykkistäkin oppimisympäristöä. Oppilaita ohjataan tähän kouluvuosien alusta lähtien. Oppimisympäristön tuleekin olla kannustava, toiminnallinen ja omatoimisuutta tukeva.

Oppilaan arviointi

Oppilasta ohjataan alusta alkaen oman ja toisten työskentelyn arviointiin. On tärkeää, että oppilas näkee oman musiikillisen kehittymisensä, ja suhtautuu myönteisesti saamaansa palautteeseen. Oppilasta kannustetaan myös toveriarviointiin. Yhteisten musiikkiprojektien arvioinnissa on toisaalta kysymys yksilön suorituksesta, mutta myös yhteisestä suorituksesta, jonka arvioinnissa korostuvat vuorovaikutustaidot ja rakentava kritiikin antaminen ja vastaanottaminen. Opettajan antama palaute on jatkuvaa ja tapahtuu pääasiassa jokapäiväisissä tunti-ilanteissa suullisesti. Arviointi voi perustua myös kirjalliseen näyttöön (kokeet ja testit) sekä itsearviointiin (erilaiset itsearviointikaavakkeet, portfolioit). Arvioinnilla pyritään tukemaan oppilaan itsetuntoa ja antamaan oppilaalle valmiuksia nähdä realistisesti omat valmiutensa.

Musiikki vuosiluokilla 1–9

Musiikki oppiaineena pohjaa omaan kulttuuriin ja on vahvasti sidoksissa koulun vuodenkiertoon. Näistä edetään kohti muita kulttuureja. Oppisisällöt perustuvat kuitenkin musiikin peruskäsitteiden (rytmi, melodia, harmonia, muoto, sointiväri, dynamiikka) hahmottamiseen ja oppimiseen sekä musiikin erilaisten ilmenemismuotojen tutkimiseen. Näiden kautta palataan takaisin omaan kulttuuriin, läheisiin ja vieraampiinkin kulttuureihin ja niiden tutkimiseen. Oululaiset kulttuurilaitokset tarjoavat mahdollisuuksia päästä tutustumaan näihin aiheisiin.

Tavoitteet ja sisällöt

Vuosiluokat 1–2		
Tavoitteet	Sisällöt	Aihekokonaisuudet
• innostuneisuus, ilmaisun ilo, onnistumisen kokemukset • ilmaisuun rohkaiseminen • rytmittämisen kehittäminen, rytmin ja tempon vaihtelujen tunnistaminen • musiikin peruskäsitteiden havainnoiminen ja hahmottaminen • oppii kuuntelemaan musiikkia keskittyneesti ja käyttämään mielikuviaan, joilla rikastuttaa kuuntelukokemuksiaan • oman kulttuurin musiikkiin tutustuminen	Musisointi Laulaminen • koulun elämään ja vuodenkiertoon liittyviä lauluja, peruslaulumateriaalia • yksinäinen laulu • luonnollisen äänenkäytön harjoittamista Soittaminen • pulssin, perusrytmin ja melodiarytmin harjoittaminen esimerkiksi kaikutehtävillä Musiikillinen keksintä • äänten sekä rytmien ja melodisten aiheiden käyttäminen musiikillisen keksinnän aineksina • ääniympäristön havainnoiminen, esimerkiksi lähiympäristön äänimaailma (ruokala, välitunnin äänet) • omien rytmi- ja melodiakuvioiden keksiminen ja ilmentäminen rytmisoittimien ja kehorytmiikan avulla Musiikin kuuntelu • musiikin herättämien mielikuvien purkaminen liikkeen, piirtämisen ja kerronnan avulla • ääni- ja musiikkisadut • keskittynyt musiikin kuuntelu, mielikuvien käyttö kuuntelukokemusten rikastuttamiseksi • rentoutuminen • hiljaisuuden huomaaminen Musiikin tuntemus • perinteiset suomalaiset lastenlaulut, kansanlaulut ja vuodenkiertoon liittyvät laulut	Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys • Kulttuuri-identiteetti vahvistuu vuosien myötä sekä oman että muiden maiden musiikkikulttuureihin tutustuttaessa. Ihmisenä kasvaminen • Itsetuntemus kasvaa ilmaisun kautta.

	• musiikin peruskäsitteisiin tutustumista Musiikkiliikunta • laululeikit • liikkeen tuottaminen rytmin ja melodian pohjalta (esimerkiksi tasajakoisuus, säveltaso, melodian kulku, musiikin sävyn ja voiman vaihtelut) • improvisointi- ja ilmaisuharjoituksia	
Vuosiluokat 3–4		
Tavoitteet	Sisällöt	Aihekokonaisuudet
• musiikin peruskäsitteiden syventäminen • erilaisiin soittimiin tutustuminen • vastuullinen toimiminen musiikkiryhmässä • Suomen naapurimaiden ja muiden Euroopan maiden musiikkiin tutustuminen • eri aikakausien ja eri musiikin tyyleihin tutustuminen • musiikillisen maailman monimuotoisuuden ymmärtäminen	Musisointi Laulaminen • artikulointi • oman suorituksen kuunteleminen suhteessa kokonaisuuteen, apuna voi olla myös videointi tai äänitys • kaikulaulu, kaanon • moniäänisyys Soittaminen • yhteissoitto, koulusoittimet (rytmisoittimia, melodiasoittimia) • soolo ja tutti • nuotit, tauot ja rytminimet • asteikko ja kolmisointu • musiikin muotorakenteita (parillinen, kahdenpuolinen ja jonomainen rakenne, rondo) Musiikillinen keksintä • kysymys- ja vastausharjoitukset Musiikin kuuntelu • oman ja muiden tuottaman musiikin kuunteleminen, kuuleminen ja tarkastelu • musiikkielämyksen sanallistaminen • eurooppalainen musiikki Musiikin tuntemus • pohjoismaisia ja eurooppalaisia lauluja • maakuntalauluja • ooppera Musiikkiliikunta • suomalaisia kansantansseja, esimerkiksi katrilli • liikkeen tuottaminen rytmin ja melodian pohjalta	Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys • Suomalainen kansanperinne vahvistaa kulttuuri-identiteettiä.
Vuosiluokat 5–6		
Tavoitteet	Sisällöt	Aihekokonaisuudet
• länsimaisen taidemusiikin tyylisuuntiin tutustuminen • musiikin teorian peruskäsitteiden syventäminen • soitintuntemuksen	Musisointi Laulaminen • melodia: nuottiavain, nuottinimet, muunnosävelet, asteikot, sävellajit • ihmisääneen tutustumista: äänen värähtely, äänen väri Soittaminen • rytmi, tempo: nuottiarvot, tauot, pisteellisyys, tahtilaji, tempo • intervallit ja soinnut: sointumerkit, basson sävel • musiikin muoto: rakenne, kertausmerkit,	Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys • Peilaamalla omaa musiikkikulttuuriamme muihin kulttuureihin kasvatamme oppilaita suvaitsevaisuuteen.

laajentaminen • suomalaisiin säveltäjiin tutustuminen • maailman musiikkiin tutustuminen • kuulonhuolto	maalit • kitara, sähköbasso, syntetisaattori, kosketinsoittimet, rumpusetti, rytmisoittimia, laattasoittimia Musiikillinen keksintä • laulun tunnelman ilmentäminen rytmisoittimin • omien rytmi- ja melodiakuvioiden keksiminen Musiikin kuuntelu • näytteitä taidemusiikin eri tyyliuunnista • etelän rytmejä • oikeat kuuntelutottumukset Musiikin tuntemus • keskiaikainen musiikki, renessanssi, barokki, klassismi, romantiikka, kansallisromantiikka, 1900-luvun musiikki • suomalaisia säveltäjiä, esimerkiksi Sibelius, Merikanto, Kuula, Sallinen, Rautavaara, Saariaho • sinfoniaorkesteri (soittimet, sointiväri) Musiikkiliikunta • kehosoitinrytmejä • suomalaisia piiritansseja • tansseja eri maista	
Vuosiluokat 7–9		
Tavoitteet	Sisällöt	Aihekokonaisuudet
• musiikin peruskäsitteiden kertaaminen • musiikillinen esittäminen ja tuottaminen • kyky esittää perusteltuja musiikillisia näkemyksiä • musiikin eri tyyliuuntien tuntemuksen syventäminen • erilaisiin laulutapoihin perehtyminen • rakentavaan kriittisyyteen kasvattaminen • tutustuminen musiikkiteknologian tarjoamiin mahdollisuuksiin • kuulonhuolto	• ääni, äänenkäyttö ja -huolto, ääniluokat, äänenvoimakkuus ja kuulonhuolto, kuorotyypit • musiikin eri tyyliuunnat: barokki, klassismi, romantiikka, 1900-luku • eri maiden kansanmusiikkia, kansantansseja, esimerkiksi polska, hambo ja troika • musiikkiarvostelujen laatiminen • kriittinen musiikin kuuntelu, oman mielipiteen muodostaminen • näyttämömusiikkia: operetti, musikaali, elokuvamusikki, ooppera ja baletti • jazzin tyyliuunnat ja tunnetuimmat artistit • vuodenkiertoon liittyvä musiikki (mm. jouluku, pääsiäinen ja kevät) • popmusiikin kehitysvaiheet Suomessa ja ulkomailla Työtavat: • laulaminen: yksi ja moniäänistä laulua, mikrofonilaulutekniikka, • soittaminen: bändisoiton alkeet • kuuntelu: kriittinen musiikin kuuntelu, oman mielipiteen muodostaminen ja sen perusteleminen • musiikillinen keksintä: omien musiikillisten ideoiden kokeilua improvisoiden, säveltäen ja sovittaen esimerkiksi ääntä, laulua, soittimia, liikettä ja musiikkiteknologiaa käyttäen	Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys • Peilaamalla omaa musiikkikulttuuria me muihin kulttuureihin kasvatamme oppilaita suvaitsevaisuuteen. Ihmisenä kasvamisen • Elämyksellisyys ja musiikilliset kokemukset kasvattavat itsetuntoa ja vahvistavat minäkuva. Viestintä ja mediataito • Omien tuotosten (esim. CD) tallentaminen ja analysoiminen sekä nuotintaminen notaatio-ohjelmia apuna käyttäen.

Musiikin eri osa-alueiden oppimista tuetaan kerhotoiminnalla. Tavoitteena on antaa virikkeitä musiikin harrastustoimintaan ja syventää soitto- ja laulutaitoja sekä antaa valmiuksia yhteismusisointiin. Mahdollisuuksien mukaan henkilökohtaisen instrumentin

hallintaa harjoitellaan esim. kitara-, basso- tai rumpukerhoissa. Kuorokerhossa harjoitellaan monipuolista laulutaitoa ja tervettä äänenkäyttöä. Soitto- ja laulutaidoissa pitemmälle edistyneet voivat harjoitella yhteissoittoa bändikerhossa.

Musiikinopetuksen tavoitteisiin kuuluu erilaisten soitto- ja lauluesitysten valmistaminen koulun yhteisiin päivänavauksiin ja juhliin.

7.3.13 Kuvataide

Perusopetuksen aikaisen kuvataideopetuksen tehtävänä on tukea oppilaan kuvallista ajattelua, antaa valmiuksia omaan kuvalliseen ilmaisuun sekä tukea esteettisen ja eettisen tietoisuuden kehittymistä. Keskeistä kuvataideopiskelussa on oppia ymmärtämään visuaalisen kulttuurin ilmenemismuotoja: taidetta, mediaa ja ympäristöä.

Kuvataiteen opetuksen lähtökohtana tulee olla kuvallisen ilmaisun ja kuvallisen ajattelun kehittäminen oppilaan lahjakkuustasosta riippumatta. Etsivät, kokeilevat ja tutkivat työtavat poistavat oppimisen esteitä. Elämyksellisyys ja prosessiluonteisuus vähentävät lopputulokseen tähtäävää suorituspainetta. Keskeistä on oppilaan omien ajatusten, mielikuvien, havaintojen ja kysymysten välinen vuorovaikutus. Kuvailmaisulla on mahdollisuus purkaa tunteita, jäsentää tietoa ja etsiä vastauksia. Taidekasvatus on oppilaan kasvun ja kehityksen tukija eli sillä on tärkeä tehtävä oppilaan henkisen hyvinvoinnin vahvistajana. Tärkeää on myös erilaisuuden arvostaminen. Oppilaalle tulee mahdollisuuksien mukaan antaa vapaus valita ilmaisutapa oman persoonansa lähtökohdista.

Kuvataide voidaan jakaa tekemisen ja näkemisen oppimiseen. Tekemisen oppimisen tavoitteena on tutustua ja oppia käyttämään monipuolisesti eri kuvataiteen tekniikoita eli saada välineitä omaan kuvalliseen ilmaisuun. Tavoitteena on kehittää oppilaan luovan ongelmanratkaisun sekä tutkivan oppimisen taitoja. Näkemisen oppimisen tavoitteena on havaintojen ja kuvallisten muistiinpanojen tekeminen ympäristöstä eli opitaan tarkastelemaan kuvataidetta, tutustutaan taidehistoriaan ja tunnistetaan ympäristön esteettisiä arvoja.

Kuvataiteen opetuksessa olennaista on pyrkimys teemallisuuteen, joka mahdollistaa kiireettömän opiskelun ja pitkäjänteisen työskentelyn. Integraatio muiden oppiaineiden kuten historian, ympäristötiedon, musiikin kanssa on suositeltavaa. Myös käsityön opetus voidaan luontevasti integroida kuvataiteen opetukseen, koska monet opetussuunnitelman alueista suosittavat pajatyöskentelyä.

Kuvataiteen opiskelu edellyttää tarkoituksenmukaista oppimisympäristöä, ts. asianmukaisia työtiloja ja työvälineistöä, monipuolista työstettävää materiaalia, alan kirjallisuutta ja TVT-välineistöä.

Arviointi

Arvioinnin kohteena tulee olla oppilaan kokonaisvaltainen toiminta, työskentelyprosessi ja valmis työ. Työn edetessä oppilaan kanssa käytävät keskustelut ovat usein tarpeellisia. Opettaja voi ohjata oppilaan itsearviointia esimerkiksi seuraavilla kysymyksillä:

- Missä onnistuin erityisesti työssäni?
- Minkä koin työssäni vaikeaksi?
- Mitä haluaisin parantaa tai tehdä toisin?
- Mitä opin työtä tehdessäni?
- Mitä haluaisin seuraavaksi oppia?